

навчальних закладів України в 2016 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12stat2016.pdf>.

8. Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України в 2017 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2017/OIReport2017/.pdf>.

9. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективних фінансово-економічних моделей розвитку вищої школи; за заг. ред. І. М. Грищенка. – Київ, 2015. – 260 с.

10. Українські студенти в Польських ВНЗ (2008-2015pp.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-v-polskykh-vnz-2008-2015>.

11. Українські студенти за кордоном: факти та стереотипи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-fakty-ta-stereotyphu>.

Москалюк Н.П.,
к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Анотація. У статті проаналізовано механізми управління, визначено напрямки активізації експортно-імпоротної діяльності України. Оцінено динаміку та виявлено тенденції розвитку світової торгівлі, проаналізовано стан та основні тенденції розвитку зовнішньоторговельної діяльності України. Визначено прогностичний тренд розвитку світової торгівлі. Надано пропозиції щодо використання ефективних механізмів управління зовнішньоторговельної діяльності України в умовах інтеграції до Європейського Союзу.

Ключові слова: світова торгівля, експорт України, імпорт України, сальдо зовнішньоторговельної діяльності України, прогностичний тренд обсягів світової торгівлі, механізми управління, валютне регулювання, тарифно-митне регулювання.

Summary. The management mechanisms, determines the directions of intensification of export-import activity of Ukraine in the article. The dynamics, trends in world trade, the state and main tendencies of development of foreign trade of Ukraine are determined. Effective mechanisms of management of foreign trade of Ukraine in the conditions of integration into the European Union are given proposals.

Key words: world trade, export of Ukraine, import of Ukraine, balance of foreign trade of Ukraine, forecast trend of world trade volumes, management mechanisms, currency regulation, tariff-and-customs regulation.

Постановка проблеми. Розвиток глобалізаційних процесів у світовій економіці все більше посилює роль світової торгівлі в забезпеченні економічного зростання як високорозвинутих країн, так і країн з ринками, що формуються і розвиваються. Створення нової системи організації та управління експортною діяльністю стає предметом особливої уваги державної економічної політики. Саме від якості державного управління експортно-імпоротної діяльності та ефективності його регулювання залежать перспективи міжнародної конкурентоспроможності економіки України. Пошук найбільш ефективного шляху розвитку української економіки вимагає вивчення досвіду провідних зарубіжних країн щодо застосування тих чи тих теоретичних концепцій, а також конкретних економічних важелів та інструментів їх реалізації.

Тому основними завданнями дослідження можна вважати проведення аналізу та оцінка сучасного стану розвитку зовнішньоторговельної діяльності України, виявлення її основних тенденцій та механізмів державного управління. У сучасних умовах це дозволить реалізувати практичне завдання створення сприятливого середовища для розвитку експортно-імпоротної діяльності національної економіки країни. Цим зумовлена актуальність цього наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виклики світової економіки, модернізація світової торгівлі сприяють швидким змінам у торгових та технологічних зв'язках між країнами та відповідно потребують розроблення нових ефективних стратегій управління зовнішньоторговельної діяльності національних економік. Цим проблемам присвячено праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, з урахуванням досвіду управління, таких як П. Р. Кругман, Р. Тробіані, М. Бейсом, В. М. Геєць, А. С. Філіпенко та ін. Проблема розвитку світової торгівлі та виявленню тенденцій, перешкод та ризиків присвячено також щорічні звіти Міжнародного валютного фонду, статистичні дані платіжного балансу експертний аналіз відомих фахівців з цієї проблематики.

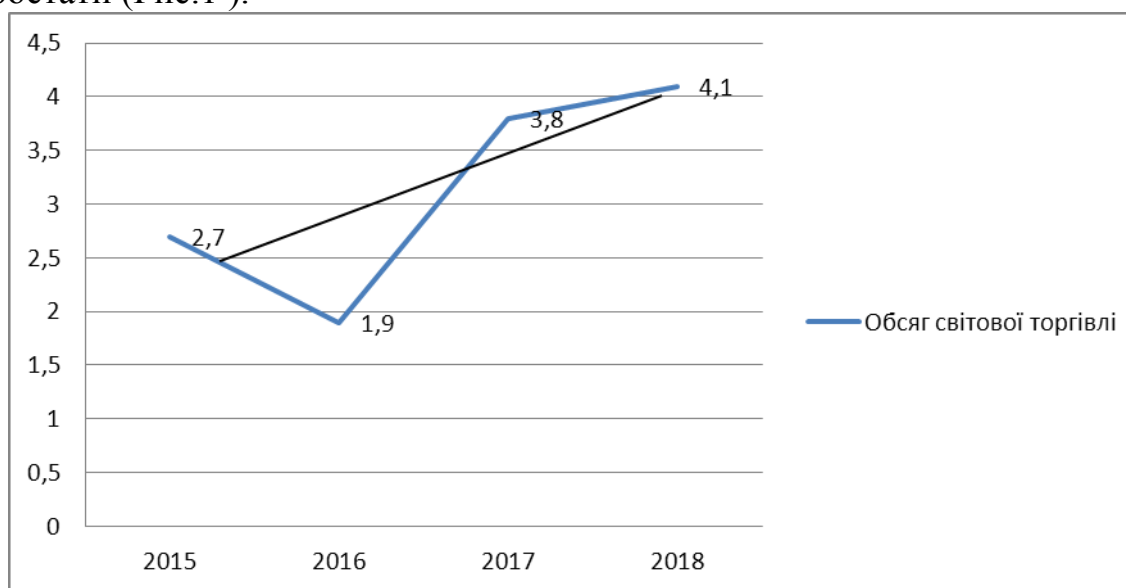
Проте, постійні глобалізаційні зміни, сучасні виклики світової економіки та коливання на світових ринках обумовлюють необхідність пошуку нових ефективних управлінських практик, стратегічних аспектів забезпечення активізації та стимулювання зовнішньоторговельної діяльності України в умовах її інтеграції до Європейського Союзу.

Формулювання цілей наукової праці. Метою статті є дослідження стану розвитку та механізмів управління зовнішньоторговельною діяльністю України в умовах інтеграції до Європейського Союзу, визначення основних тенденцій сучасної експортно-імпоротної діяльності національної економіки, прогнозування загальних трендів розвитку світової торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, торгівля відіграє важливу роль у стимулюванні світового розвитку, дозволяє

національним економікам інтегруватися до світової спільноти, посилює інтеграційні зв'язки між країнами та підвищує їх конкурентоспроможність. Економічна політика національних урядів повинна спиратися на стимулювання зовнішньоторговельної діяльності, щоб національні економіки могли отримувати вигоди від світової торгівлі та користуватися здобутками глобалізаційної інтеграції.

Зовнішньоторговельна діяльність країн є однією з рушійних сил, яка може забезпечити економічне зростання. Після фінансової кризи 2008 року зростання світової торгівлі загальмувалося. Викликано це було низькою економічною активністю, зниженням інвестиційних вкладань у розвиток національних економік. Проте в останні роки ситуація почала змінюватися на краще. Обсяги світової торгівлі почали поступово зростати (Рис.1).

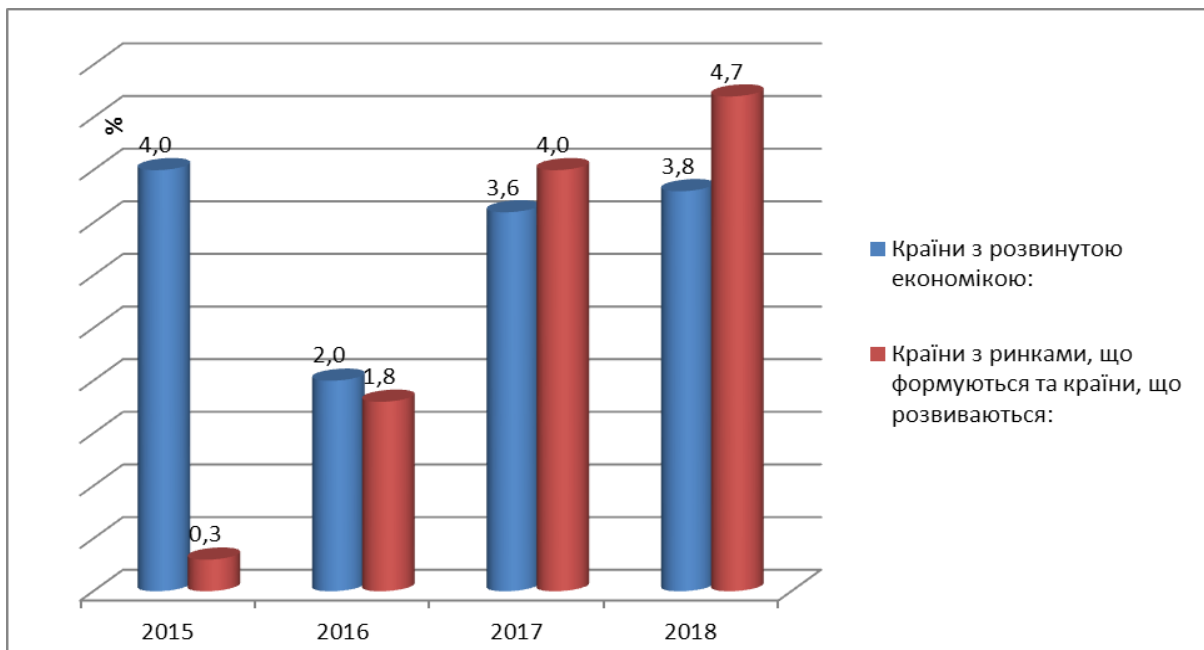

Рис.1. Прогнозний тренд темпів росту обсягів світової торгівлі

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Аналіз розвитку світової торгівлі за період з 2016 року і до сьогодні свідчить про поступове поживлення та зростання темпів та обсягів його розвитку. Після значного падіння темпів росту світової торгівлі в 2016 році з 2,7% до 1,9% у 2017 році вони збільшилися в два рази і становили 3,8%. За даними експертів Міжнародного валютного фонду, прогнозується подальше зростання обсягів світової торгівлі і у 2018 році. Очікується збільшення темпів росту в межах 4-4,1 % [5, 7]. Побудована лінія прогнозного тренду виявляє стійку тенденцію до активізації зростання обсягів світової торгівлі.

Забезпечення поживлення розвитку світової торгівлі базується на переважному зростанні обсягів торгівлі в країнах з ринками, що формуються, та країнах, що розвиваються (Рис. 2).

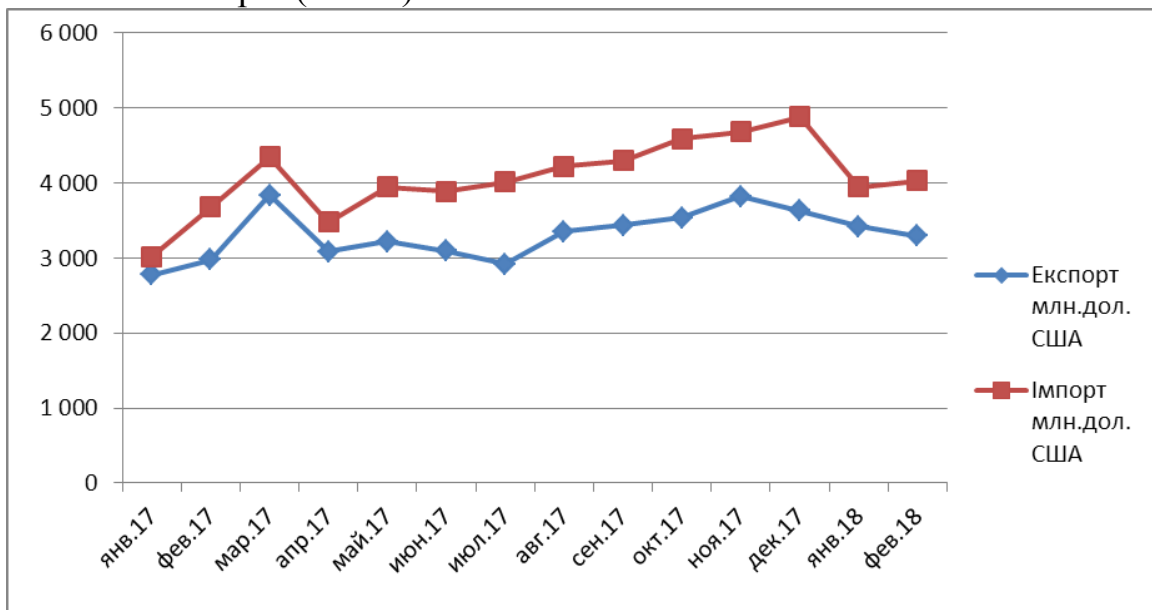

Рис.2. Динаміка темпів росту обсягів експортно-імпоротної діяльності товарів і послуг у країнах з розвинутою економікою та в країнах з ринками, що формуються, у 2015-2018 роках

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Наведений аналіз статистичних даних відображає значно вищі темпи росту експортно-імпоротної діяльності для економік країн з ринками, що формуються та розвиваються на рівні 4,0% у 2017 році та прогнозоване зростання до 4,7% у 2018 році. Країни з розвинутими економіками забезпечують дещо менше зростання на рівні 3,6% у 2017 році та прогнозоване зростання на 3,8% у 2018 році.

Проаналізуємо поточну динаміку експортно-імпоротної діяльності за останній 2017 рік (Рис. 3).

Рис.3. Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг України в січні-лютому 2017-2018 років

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Протягом 2017 року спостерігалася нестійка тенденція зростання експорту та імпорту товарів. Зокрема, перший квартал 2017 року забезпечив зростання як експорту, так й імпорту товарів та послуг в Україні. Імпорт скоротився лише за один місяць, з березня по квітень, з 4347 млн дол. США до 3480 млн дол. США. На противагу імпорту, експорт товарів та послуг в Україні значно довше сповільнював падіння. Так, упродовж п'яти місяців він поступово зменшувався з 3838 млн дол. США в березні, 3083 млн дол. США у квітні, 3218 млн дол. США у травні, 3091 млн дол. США в червні, 2920 млн дол. США в липні. І лише з серпня поступово відновлюється зростання до 3355 млн дол. США. Таким чином, незважаючи на сприятливу цінову кон'юнктуру, яка склалася на світовому ринку чорних металів, руд та зернових, у лютому 2018 року експорт товарів сповільнив своє зростання майже до 11%. Пояснюється це уповільненням зростання обсягів виробництва, яке спостерігалось в окремих галузях:

- насамперед, на деяких металургійних заводах розпочалися ремонтні роботи, що призвело до зменшення обсягів експорту металургійної продукції до 24% у річному вимірі;

- обсяг експорту залізних руд у лютому порівняно із січнем скоротився на 7%, що пояснюється зменшенням видобутку залізних руд;

- експорт м'яса та молочної продукції продовжував зростати високими темпами відповідно на 34% та 50% у річному вимірі;

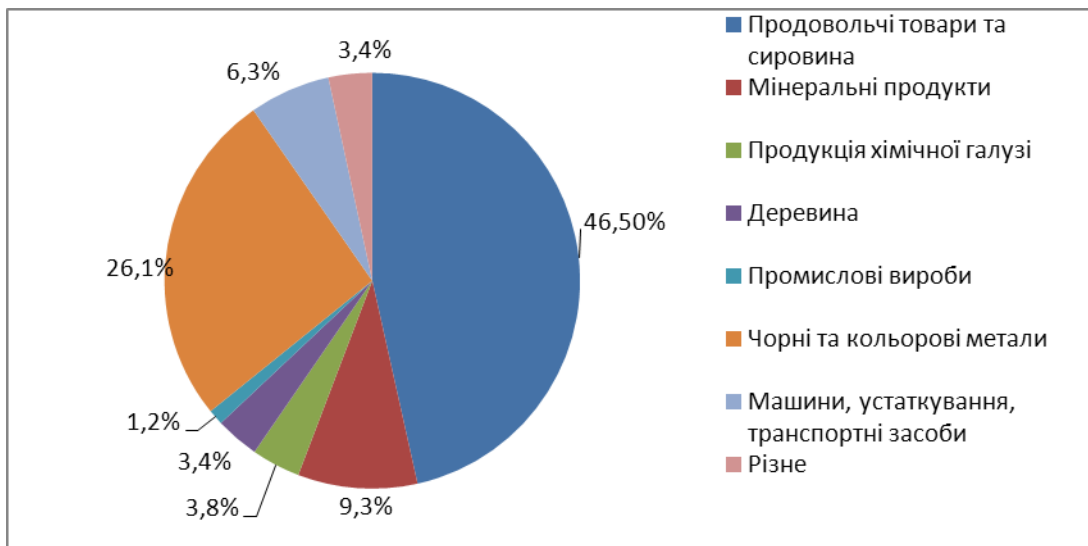
- підвищення світових цін на зернові культури стимулювало зростання українського експорту зерна на 13% у річному вимірі;

- нерівномірні поставки продукції машинобудування протягом попереднього 2017 року призвели до маятникових нерівномірних змін в експорті цієї продукції, який зріс у січні 2018 року майже на 50%, а вже в лютому скоротився на 3% у річному вимірі.

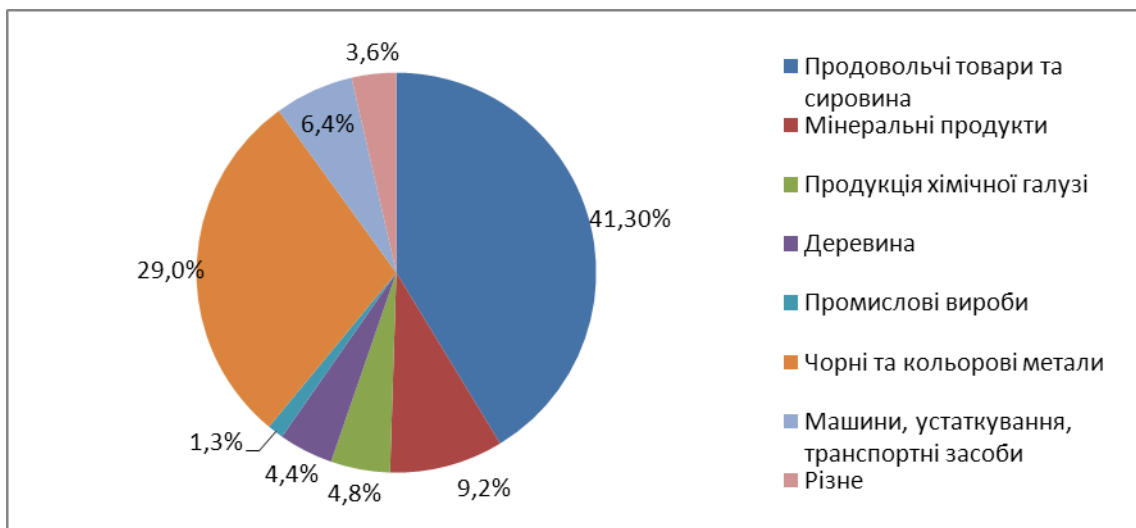
Імпортна діяльність в Україні також характеризувалася уповільненням темпів зростання в лютому 2018 року до 9,5% у річному вимірі. Відбувалося це переважно за рахунок нафтопродуктів, енергоносіїв та продукції хімічної промисловості, передусім за рахунок мінеральних добрив.

Продовжує зберігатися тенденція від'ємного сальдо зовнішньоторговельної діяльності України. За січень-лютий 2018 року імпорт зріс до 8,0 млрд дол. США, експорт – до 6,7 млрд дол. США. Темпи росту відповідно становили: імпорту – 19%, експорту – 16,6% [3].

Розглянемо товарну структуру експорту України (рис. 4, 5).

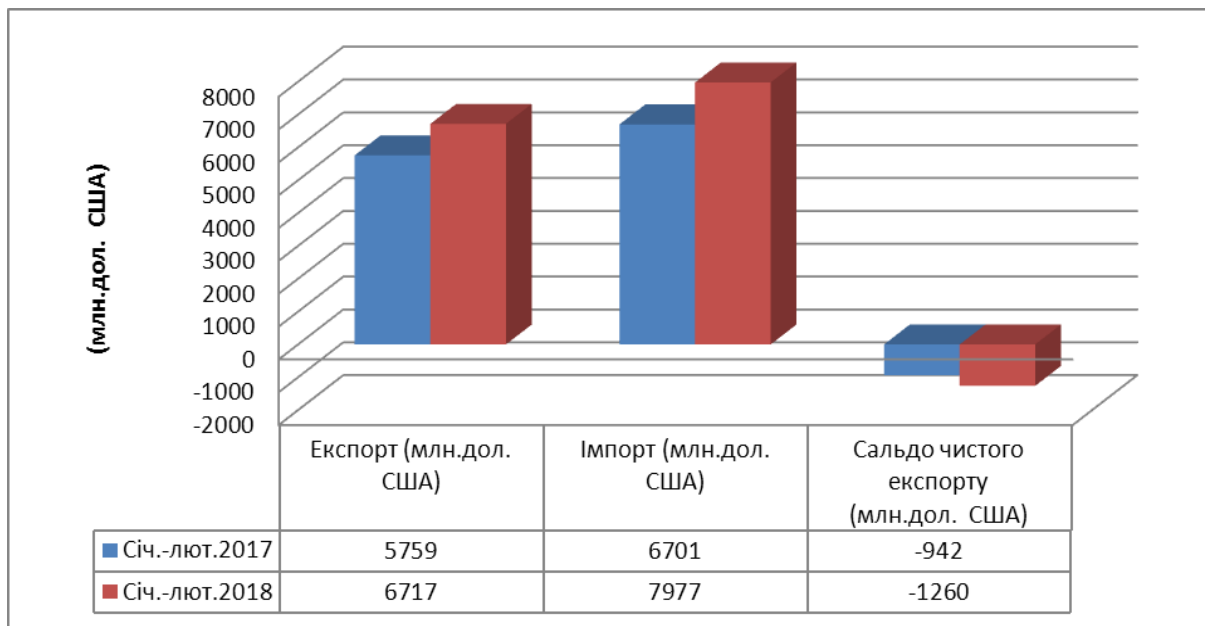
Рис.4. Товарна структура експорту України в січні-лютому 2017 р.
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Рис.5. Товарна структура експорту України в січні-лютому 2018 р.
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Компаративний аналіз товарної структури експорту України в січні-лютому 2017-2018 років відображає вкрай непропорційну її структуру. Найбільша частка експорту товарів в Україні складається із сировинних матеріалів, таких як продовольчі товари та сировина. Так, у 2017 році в структурі експорту частка цих товарів становила 46,5%, у 2018 році вона дещо скоротилася до 41,3%. Суттєво це не покращило експортну структуру національної економіки. Продовжувало спостерігатися зростання частки сировинно-орієнтованої продукції України. Зокрема, у 2017 році експорт деревини становив 3,4%, у 2018 році він зріс на 1 процентний пункт до 4,4%, експорт чорних та кольорових металів за відповідний період зріс на 2,9 процентних пункта з 26,1% до 29,0%.

Порівняльний аналіз динаміки експорту та імпорту товарів у січні – лютому 2017-2018 рр. наведено на рис.6.

Рис.6. Сальдо чистого експорту України в січні-лютому 2017-2018 років

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Аналіз даних динаміки експорту та імпорту товарів у січні-лютому 2018р. порівняно з аналогічним періодом 2017 року свідчить про поступове поживлення та зростання цих показників. Незважаючи на те, що товарооборот України зріс з 12460 млн дол. США в січні-лютому 2017 року до 14694 млн дол. США в січні-лютому 2018 року, що характеризує достатньо високі темпи зростання і становить -17,9%, сальдо чистого експорту за ці періоди було від'ємним. Так, у січні-лютому 2017 року воно становило -942 млн дол. США, в аналогічному періоді 2018 року від'ємне сальдо зовнішньоторговельної діяльності збільшилося вже до -1260 млн. дол. США. Отже, абсолютні темпи падіння чистого експорту становили 318 млн дол. США. Це характеризує посилення негативних тенденцій в економіці України, задоволення сукупного попиту за рахунок імпорتنної діяльності і, як наслідок, помірні темпи зростання ВВП України.

Економічна модель України належить до малих відкритих економік з ринками, що формуються. Управління зовнішньоторговельної діяльності базується на використанні таких само механізмів регулювання, які використовують й розвинуті країни з ринковою економікою. Проте співвідношення між загальними та спеціальними методами управління може бути різним, з урахуванням цільових орієнтирів стабілізаційного розвитку та пошуком місця на світових ринках товарів та послуг.

До загальних методів управління зовнішньоторговельної діяльності належать: стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва, розкриття кордонів для входження зарубіжних фінансових інституцій, монетарне та валютне регулювання, податкове регулювання,

антимонопольне регулювання, застосування технічних норм, норм упакування й маркування, норм санітарного й ветеринарного контролю.

Проте пріоритетну роль у механізмі регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні виконують спеціальні методи впливу на учасників ЗЕД. Основними інструментами такого впливу є імпорتنі й експортні митні збори. Митно-тарифне регулювання впливає на експортно-імпорتنі потоки товарів, стабілізуючи їх або скорочуючи.

Для України сьогодні необхідно враховувати світові тенденції розвитку глобалізаційного простору світової торгівлі та основних торгових країн-лідерів. Як зазначалося вище (див.рис.1, 2), високі темпи зростання обсягів світової торгівлі забезпечують країни з висхідною економікою. Саме до таких належать Китай та інші високорозвинуті країни азійського регіону [4]. Тому поглиблення торговельних зв'язків з цими країнами може бути перспективним напрямком розвитку зовнішньоторговельної діяльності України.

У комплексному стимулюванні експортно-імпорتنі діяльності, окрім митно-тарифного механізму, використовуються й фінансові важелі. Це різні форми податкового заохочення товаровиробників-експортерів, що випускають конкурентоспроможну на світових ринках продукцію і з високою часткою доданої вартості, а також субсидії з державного й регіональних бюджетів, створення системи страхування експортних кредитів від комерційних і політичних ризиків, надання гарантійних зобов'язань з боку держави для кредитування експортних поставок.

Для України перспективним напрямком є розроблення експортної стратегії, яка корелюється із загальною стратегією розвитку країн ЄС і спрямовується на створення сприятливого середовища для експорту інноваційних та інформаційних послуг [6].

Посилення системи національних пріоритетів у міжнародній торгівлі повинно забезпечуватися практичною імплементацією з використанням механізмів управління. Особливо важливим у розробленні експортної стратегії для України є прискорена інтеграція до світових виробничих, торговельних та світових мереж. Також Україна поступово повинна змінювати власну структуру експортно-імпорتنі діяльності. Найбільш перспективними експорто-орієнтованими галузями мають стати для економіки України сфера інформаційно-інноваційних технологій, військово-промислова галузь, екологічно чисті технології в харчовій галузі та сільському господарстві.

Серед механізмів управління зовнішньоторговельної діяльності вагоме місце належить монетарному та валютному регулюванню. Для успішної інтеграції до Європейського Союзу Україна бере на себе зобов'язання адаптувати свою монетарну політику відповідно до стандартів європейських країн, а для цього необхідно здійснити лібералізацію валютної політики.

Збільшувана відкритість національної економіки має посилюватися потоками надходження валюти від здійснення зовнішньоторговельних операцій. У зв'язку з цим, на нашу думку, варто продовжувати поступову лібералізацію валютного ринку, яка розпочалася з послаблення тимчасових антикризових обмежень. На сьогодні вже скасовано обов'язковий продаж валюти, що надходить для здійснення іноземних інвестицій. Частка обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті зменшилася з 75% до 50%, граничний строк для розрахунків за операціями експорту та імпорту товарів продовжено з 90 днів до 180 днів, строк резервування гривні для купівлі іноземної валюти скоротився до 1 дня. Здійснюючи дебюрократизацію, підприємствам-суб'єктам зовнішньоторговельної діяльності дозволено операції з валютою для клієнтів на підставі як оригіналів документів, так і їх копій, у паперовій або в електронній формі. Надалі до механізмів управління, пов'язаних з де бюрократизацією, належатиме скасування регуляторних обмежень, щоб не створювати ускладнення для ведення бізнесу, але при цьому істотно не впливати на попит і пропозицію на валютному ринку.

Висновки. Отже, в останні роки в структурі світової торгівлі відбулися вагомі зміни. Суттєво зросла частка послуг засобів зв'язку та інформаційних технологій. Натомість частка традиційних сировинних товарів та сільськогосподарської продукції значно скоротилася. Україна належить до країн з ринками, що формуються, і тому особливо важливим є формування ефективної структури її зовнішньоторговельної діяльності. Дослідження динаміки розвитку та аналіз товарної структури експортно-імпоротної діяльності в Україні виявило її незбалансованість та стійку негативну тенденцію постійного відтворення від'ємного сальдо чистого експорту. Тому рекомендовано подальше проведення структурних змін у зовнішньоторговельній діяльності та вихід на нові глобальні ринки, активізація зовнішньої торгівлі України з європейськими країнами, що розвиваються, та з Китаєм. Для стимулювання розвитку зовнішньоторговельної діяльності української економіки необхідно продовжувати лібералізацію зовнішньої торгівлі та валютного ринку. Циклічне піднесення, яке спостерігається на світовому ринку торгівлі, надає Україні унікальну можливість шляхом проведення структурних реформ підвищити ефективність механізмів управління зовнішньоторговельною діяльністю країни.

Список використаних джерел

1. Мінливий ландшафт світової економіки / Звіт МВФ 2016 року // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/update/01/>
2. Статистика зовнішнього сектору / Національний банк України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033407>

3. У лютому 2018 року платіжний баланс України було зведено з профіцитом / Національний банк України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66882298&cat_id=55838
4. Moskalyuk N. The world economy global challenges and trends of the Ukraine macroeconomic development / N. Moskalyuk, Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky, Slovakia, Kosice. – 2017. – №5 (1). – С. 31-34.
5. Promoting Inclusive Growth / IMF Annual Report 2017 // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2017/eng/pdfs/IMF-AR17-English.pdf>.
6. Trobbiani R. Strengthening the Relationship between Science and Trade Policy in the European Union / Riccardo Trobbiani// Science & Diplomacy 18.12.2017 <http://www.sciencediplomacy.org/article/2017/eu-trade-policy>.
7. World Economic Outlook Update / IMF: Brighter Prospects. - January 2018. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.imf.org/.../2018/.../world-economic-outlook-up>.

Мусієць Т.В.,
к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна

ОФІЦІЙНІ РЕЗЕРВНІ АКТИВИ ТА ЇХ СУЧАСНА СТРУКТУРА

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню сучасних особливостей формування офіційних резервних активів в умовах фінансової глобалізації. У статті визначено ключові аспекти формування офіційних резервних активів відповідно до оновлених керівних принципів «Міжнародні резерви і ліквідність в іноземній валюті. Форма надання даних». Проводиться аналіз того, у яких конвертованих валютах виражені міжнародні резерви. Акцентовано на сучасних особливостях структури офіційних резервних активів, зокрема на ролю СДР та монетарного золота. Досліджуються обсяги міжнародних резервів України. Наголошується на необхідності подальших розробок у формуванні оптимальної структури офіційних резервних активів з огляду на нарощення кризових явищ та дисбалансів у країнах світу на сучасному етапі розвитку світової економіки.*

***Ключові слова:** офіційні резервні активи, резерви в іноземній валюті, резервна валюта, резервна позиція у МВФ, СДР, монетарне золото, золотовалютні депозити, золото у свопах.*

***Summary.** The article is devoted to the research of modern features of formation of official reserve assets in the conditions of financial globalization. The article defines the key aspects of the formation of official reserve assets in accordance with the updated guidelines "International reserves and liquidity in foreign currency. Form Data Provisioning ». An*